

Gi i nh Tu

TT.Thích c Th ng

---o0o---

Nguồn

<http://www.quangduc.com>

Chuyển sang ebook 18-01-2014

Người thực hiện : Nam Thiên – namthien@gmail.com

[Link Audio Tại Website http://www.phatphaponline.org](http://www.phatphaponline.org)

Mục Lục

I – GIỚI

II- ĐỊNH

III . TUỆ

---o0o---

Hành gi h c Ph t i u ki n là ph i h c qua ba h c Gi i- nh-Tu , t ó hi u c c t l i c a s th c hành tu t p ph i t n n t ng c n b n t âu mà thanh t nh hóa ba nghi p thân-kh u-ý a n gi i thoát t t c m i th phi n não và t an vui t ch t nh trong cu c s ng? Ba h c này còn g i là ba th ng h c; vì n u hành gi áp d ng ba h c này trong tu t p thì chúng s th ng t t c m i th phi n não nghi p có c t trong vô l ng ki p chúng ta ã t o ra nh vào vi c áp d ng ba h c này.

- Cái h c th nh t v gi i cho chúng ta bi t r ng, Gi i có kh n ng ng n ng a, phòng b , ình ch các tác nghi p ác do thân-kh u-ý sinh ra và, nó c ng có kh n ng làm t ng tr ng nghi p thi n cho hành gi khi tu t p th c hành gi i. Vì v y cho nên c c o s g i là T ng gi i h c (adhi la).

- Cái h c th hai nh cho chúng ta bi t r ng, nh có kh n ng thâm nhi p m i tán lo n, l ng s ch tinh th n, lo i tr m i th t p ni m, nh ó mà th y th t tánh ng o. Vì v y nên c o s g i là nh h c, hay t ng Tâm h c (adhicitta), còn g i là t ng ý h c, t ng th ng ý h c, hay t ng th ng tâm h c.

- Cái h c th ba Tu cho chúng ta bi t r ng, Tu có kh n ng hi n bày b n tánh, o n tr phi n não, th y c th t t ng c a ch Ph t. Vì v y nên c o s g i Tu là t ng Tu h c (adhiprajñ), hay còn g i là t ng th ng Tu h c.

Ti p theo chúng tôi s y c vào kinh lu n lý gi i v n i dung cùng ý ngh a c a ba h c Gi i- nh-Tu tùy thu c vào thu c tính c a t ng i t ng mà gi i thích t ng ph m trù m t c a chúng m t cách rõ ràng h n.

---o0o---

I – GIỚI

Sanskrit g i là la (P li. S la) d ch ân là Thi-la, ý ch cho hành vi, t p quán, tánh cách, o c, cung kính, là m t trong ba h c, là m t trong Sáu Ba-la-m t hay, là m t trong M i Ba-la-m t. ó là ý ngh a c tóm l c ng n g n cho hành gi chúng ta d n m b t, còn ng v m t ý ngh a r ng thì Gi i c nh ngh a bao g m m i thói quen t p quán thi n ác u c g i là Gi i c , nh thói quen t p quán t t thì g i là thi n gi i hay còn g i là lu t nghi thi n, còn thói quen t p quán a n phá ho i thì g i là ác gi i hay còn g i là lu t nghi ác. ây thi n gi i còn g i là t nh gi i, c ch cho gi i qui c ch nh ra cho hai gi i xu t gia và t i gia t n c a t c o s , v i công đ ng và m c ích là phòng nh ng i u phi pháp, ình ch m i s t o tác ác c a thân-kh u-ý. Theo B - t l ng lu n l thì Thi-la cùng có s ti p c n v i m i ngh a nh b n tánh, thanh l ng, an n, an t nh, t ch di t, oan nghiêm, t nh khi t và tán thán. Trong m i ngh a này, t thanh l ng tr xu ng là gi i thích h tr l i t nh gi i. Gi i là c s th c ti n c a o Ph t, nên nó cùng v i nh h c, Tu h c c g i là ba h c. H n n a Gi i là m t trong n m ph n pháp thân (gi i thân, nh thân, tu thân, Gi i thoát thân, gi i thoát tri ki n thân), ây g i là Gi i thân, gi i ph m, hay gi i u n (t c ch cho nghi p thân-kh u vô l u). ng th i theo Ph t giáo i th a Gi i c ng là m t trong sáu Ba-la-m t, m i Ba-la-m t g i là Gi i Ba-la-m t.

Trong th i k c o s còn t i th thì gi i ch c em ra áp đ ng sau khi Ng ài thành o n m n m; t c là n m n m u c a th i k ho ng hóa c a Ng ài khi mà t xu t gia c ng nh t i gia c a Ng ài càng ngày càng tr nên ông và m i sinh ho t tr nên ph c t p c bi u hi n qua thân-kh u c a các t c a Ng ài nh t là phái xu t gia, khi ó Ng ài m i b t u c n c vào nh ng tùy ph m mà theo ó ch ra Gi i theo thu t ng chuyên môn thì g i là “Tùy ph m tùy ch ”, ch còn tr c ó, trong vòng n m u T ng ch a ông l m, h n n a th i gian này T ng s ng theo n p s ng “vô s ” nên m i tác nghi p ác ch a x y ra nên v n ch gi i không c c o s t ra. T ng lúc này ch s ng theo m t bài k c c o s giáo gi i v i tinh th n khuy n khích nh c nh n l c cá nhân trong vi c th c hành:

*“Các i u ác ch làm
Các i u lành nên làm*

*T trong s ch ý mình
ó l i ch Ph t d y.”*

(Ch ác m c tác

Chúng thi n ph ng hành

T t nh k ý

Th ch Ph t giáo.)

Bài k này c g i là Gi i Kinh và các T -kheo vô s ch n l c th c hành úng bài k này thì coi nh ba nghi p thân-kh u-ý thanh t nh, c ng v i n p s ng theo pháp L c hòa n a nên cu c s ng c a T ng òan vào lúc ó luôn th hi n c m i s an l c trong cu c s ng hay còn g i là n p s ng “Vô s ”. ó là n p s ng không có Gi i và ch a có m i lu t l nào quy nh ràng bu c T ng òan, vì v y trong th i gian này gi i và lu t không c c o s t ra thành v n cho cu c s ng. Nh ng k t khi chúng xu t gia c a Ngài càng ngày ông, nên n p s ng sinh h at T ng chúng b t u tr nên ph c t p và, c ng t ó trong T ng òan T -kheo b t u phát sinh n p s ng “h u s ” hay còn g i là “ a s ”. T ây pháp h u l u c ng b t u hi n h u và, c ng t ó tùy ph m tùy ch b t u có m t trong cu c s ng c a T ng òan cho cá nhân và t p th trong vi c hoàn thi c vi c thanh t nh ba nghi p thân-kh u-ý. ây là giai o n b t u cho s xu t hi n s khác nhau gi a Gi i và Lu t c th hi n qua n p s ng cá nhân và c ng ng. Gi i b o v m i hành vi cá nhân do thân-kh u lúc nào c ng tr nên trong s ch trong vi c hoàn thi n ba nghi p cho m i ng i, trong khi Lu t là nh ng phé p t t quy nh trong vi c x ph t và i u hòa cu c s ng sinh h at t p th c a chúng T ng theo m t quy c c t ra nh các ph ng pháp y t ma an c , B -tát, T t , thuy t gi i, tr ph t ... mà m c ích c a nó là làm nhân duyên hoàn thi n cu c s ng sinh h at c a t p th chúng T ng em l i an vui l i l c cho t p th .

Theo các nhà Ti u th a có s khác nhau v gi i nam n dành cho hai hàng xu t gia và t i gia nh c Ph t ã ch nh ra n m gi i, tám gi i, m i gi i, c túc gi i dành cho hai hàng xu t và t i gia thu c Ti u th a. Tuy nhiên bên các nhà i th a v n áp d ng gi i lu t c a Ti u th a trong sinh ho t tu t p c a mình, tuy có c ng thêm Gi i B -tát c a riêng h , nh ng gi i lu t c a Ti u th a v n là pháp tu chính cho các nhà i th a v Lu t t ng. Trong ph n Gi i c o s chia ra làm hai lo i: M t là Tánh gi i, hai là Già gi i. V Tánh gi i Ngài y c vào b n ch t c a t i n u là t i ác thì cái t i ó thu c v Tánh t i và i tr l i Tánh t i này c Ph t dùng Tánh gi i ng n ng a; ng c l i n u b n ch t c a nó ch ng ph i là t i ác, nh ng chúng khi n cho m i ng i bài báng, ho c khi n cho tánh t i ng i khác kh i lên thì g i là già gi i. Còn n u ai ph m vào t i ác c a già gi i thì c ng g i là già t i.

Nh v y Tánh gi i và Già gi i theo s phân chia c a n m gi i, tám gi i, m i gi i, hai tr m n m m i gi i c a T -kheo và, ba tr m b n m i tám gi i c a T -kheo Ni thì gi i c a b y chúng t c Ph t u có m t c a b ng i i thu c v Tánh gi i ó là: Gi i sát sinh, gi i tr m c p, gi i dâm d t (tà dâm), gi i v ng ng u thu c v Tánh gi i c . Ngoài b n gi i này ra t t c u thu c Già gi i. ây ch có gi i c a T -kheo Ni lên n tám gi i thu c v Tánh gi i và, B -tát gi i có m i Tánh gi i và 48 già gi i. Nh ng nói

chung trong t t c b y chúng t c a c Ph t u có chung c b n b n gi i này. B n gi i này theo c o s thì dù Ph t có ra i có ch gi i hay không ch gi i chúng luôn luôn v n là Tánh gi i hay còn g i là tr ng gi i, hay ch gi i.

Theo T p h n lu t san ph n b khuy t hành s sao quy n trung thì Gi i c phân ra làm b n ph n riêng bi t: Gi i pháp, gi i th , gi i hành, gi i t ng.

- **Gi i pháp**, là phép t c c a gi i c c Ph t ch ra làm nguyên t c s ng, sinh h at trong m t t p th nh là nguyên t c lu t l chung cho t p th sinh h at c a T ng oàn.

- **Gi i th**, là ch cho tánh th c a gi i có tác d ng l i ích v m t vô bi u, do m i ng i n l c trong vi c phòng phi ch ác (phòng ng a nh ng i u phi pháp và ình ch không t o các vi c ác).

- **Gi i hành**, là ch cho hành ng c a m i cá nhân trong vi c th c hành gi gi i (trì gi i) mà mình ã nh n lãnh.

- **Gi i t ng**, là ch cho t ng m o c a gi i mà m i cá nhân phải trì gi , t c là ch cho tên g i c a t t c nh ng gi i i u mà mình ã nguy n th trì nh tên g i tên riêng c a n m gi i, m i gi i, hai tr m n m m i gi i, ba tr m b n m i tám gi i hay, n m m i tám gi i v.v...

V gi i th vì nh ng tác d ng có c ó chúng ta không th nào dùng m t th y c nh vi c khi m t t c a c Ph t nh n gi i và, c g i là c gi i là ph i nh vào nghi th c th gi i t c tác pháp y t-ma, t c là theo lu t nghi (nghi th c c a lu t) m i c g i là c gi i; vì s c gi i này chúng ta không th th y cho nên g i là vô bi u. Lu t nghi Ph n ng g i là sa vara phiên âm là tam-ba-ra, có ngh a là ng h , ng h , phòng h , h , c m gi i, t c là gi i ng n ng a ình ch các vi c ác, g m có phòng ch ba ác thân, kh u, ý, b o h s tác d ng c a sáu c n. Vì lu t pháp nghi t c có kh n ng s n sinh ra tác d ng phòng nh ng sai trái và làm d ng l i m i vi c ác, nên c d ch là lu t nghi. Vì th nên Câu Xá lu n 14 g i lu t nghi có ngh a là phòng và ình ch các vi c ác c a thân, mi ng, và ý; theo ó lu t nghi c phân ra làm ba: thân lu t nghi, ng lu t nghi, ý lu t nghi; riêng b o h sáu c n thì g i là c n lu t nghi. Trong b n lo i lu t nghi này, hai lo i u l y vô bi u làm th và, hai lu t nghi sau l y chánh ni m, chánh tri làm t tánh. Nh ng ây vô bi u không b gi i h n theo lu t nghi.

Theo Nh t thi t h u b ch ch p nh n hành vi thi n ác, th l c c a nó m nh hay y u c bi u hi n trên ngôn n hay n i thân (thân bi u nghi p, ng bi u nghi p), ho c do nh s n sinh phòng ch t o ra tác d ng t o tác thi n ác, do ây hình thành m t lo i tính cách h u thiên, ó là vô bi u. Chúng tuy là vô bi u nh ng vô bi u này thu c m t lo i s c pháp, cho nên c g i là vô bi u s c. Vô bi u này có ba lo i, chúng do thành l p th nguy n quy t ý th t hành thi n ác nên g i là lu t nghi vô bi u (hình thái tình c m c a tâm thi n), ho c b t lu t nghi vô bi u (hình thái tình c m c a tâm ác); n u mà tùy theo duyên úng lúc mà sinh ra tâm thi n ác thì g i là x trung vô bi u (còn g i là phi lu t nghi phi b t lu t nghi vô bi u). ây, lu t nghi vô bi u t c là ch cho vô bi u c a gi i th .

Theo Thành th t lu n thì cho r ng vô bi u thu c pháp phi s c phi tâm, và c ng theo ây Lu t tông Nam S n c ng cho r ng vô bi u thu c pháp phi s c phi tâm. Theo Duy

th c tông c a i th a thì ch tr ng gi i th là ch ng t c a t tâm s ch t c huân t p vào A-1 i-da th c; trong khi tông Thiên thai thì cho r ng vô bi u thu c gi s c dùng vô bi u gi i th trình bày. Ngoài ra theo các nhà Ti u th a ch tr ng thì gi i th không t ng t c, t c là ch hi n h u trong m t th i gian nào ó thôi, sau ó s bi n d ch và s m t i. Nh ng các nhà i th a thì cho r ng m t khi ã c gi i r i thì v nh vi n lâu dài không m t.

Theo các nhà Nh t thi t h u b thì h phân lu t nghi vô bi u t c là Gi i th c phân ra làm b n ch ng lo i:

A. Bi t gi i thoát lu t nghi còn g i là bi t gi i thoát gi i, bi t gi i lu t nghi, Ba-la-m c-xoa lu t nghi, Lu t nghi gi i, d c tri n gi i (gi i l thu c cõi d c) cho n lúc c t tác pháp th gi i. ây lu t nghi c phân ra làm tám:

1. Lu t nghi T -kheo,
2. Lu t nghi T -kheo Ni,
3. Lu t nghi Chánh h c (Th c-xoa-ma-na),
4. Lu t nghi C n sách (Sa-di),
5. Lu t nghi C n sách n (Sa-di Ni),
6. Lu t nghi C n s Nam (Nam c s),
7. Lu t nghi C n s N (N c s),
8. Lu t nghi C n tr (Nam N c s th bát quan trai gi i).

Lu t nghi 1 & 2 thu c th C túc gi i, 3 thu c th c a l c pháp gi i, 4 & 5 thu c th c a th p gi i, 6 & 7 thu c th c a ng gi i, 8 thu c th c a bát gi i.

B. T nh l lu t nghi, còn g i là T nh l sinh lu t nghi, nh c ng gi i, hay s c tri n gi i (Gi i l thu c cõi s c). Cho n lúc c t nh p thi n nh. B i vì trong thi n nh t nhiên lìa sai l m và tuy t không còn phi pháp, c ng t nhiên kh nh p vào lu t nghi pháp nh , cho nên có kh n ng phòng phi ch ác l i th t c a b t thi n d c gi i. H n n a t nh l lu t nghi có n i g i là tùy tâm chuy n gi i, lúc trong nh cùng tâm ng kh i, lúc ra kh i nh cùng v i lu t nghi vô bi u ng th i cùng di t, cùng v i nh h u l u cùng sinh cùng di t, nên c g i là nh c ng gi i.

C. Vô l u lu t nghi, còn g i là o sinh lu t nghi, hay o c ng gi i. Bi t gi i thoát và T nh l lu t nghi trên là h u l u gi i còn vô l u lu t nghi th i thu c vô l u gi i o n t n phi n não chúng liên h n các b c thánh gi t c t ki n o tr lên, t c là lu t nghi có c khi vào trong nh vô l u; trong này t nhiên xa lìa l i ác, kh h p v i lu t nghi. Vô l u lu t nghi c ng là gi i tùy tâm chuy n cùng v i vô l u o cùng sinh cùng di t, cho nên g i là o c ng gi i. Ng c l i bi t gi i thoát lu t nghi thì không lu n tr ng thái c a tâm nh th nào, ch c n không x gi i thì gi i v nh vi n t ng t c, cho nên g i là không tùy tâm chuy n gi i.

D. an lu t nghi, còn g i là o n gi i, t c cùng v i c u vô gián o ch a n nh cùng sinh v i t nh l lu t nghi và vô l u lu t nghi, có kh n ng an tr ác gi i cùng phi n não c a tri n phu c d c, nên g i là an lu t nghi. ó là b n ch ng lo i lu t nghi theo các nhà Nh t thi t h u b phân ra, b n lu t nghi này còn g i là t gi i.

Ngoài ra, theo Du-già s a lu n 53 thì l i chia ra tám lo i lu t nghi, ó là n ng kh i, nhi p th , phòng h , hoàn đ n, h ph m, trung ph m, th ng ph m, thanh t nh. B y lo i trên dành cho tr ng thái quy t ý trong tâm lúc th gi i thu c bi t gi i thoát lu t nghi, do ó mà có s sai khác c phân chia theo th t ; còn lo i sau cùng thu c t nh l lu t nghi và vô l u lu t nghi.

Trong th p thi n gi i khi hành th p thi n ngo i tr ba lo i quan h cùng tâm ý, b y lo i tr c c g i là th t thi n lu t nghi; c ng gi ng th p thi n khi hành th p ác b y ch ng lo i tr c c g i là th t b t thi n lu t nghi. Ngoài ây ra, b t lu t nghi còn g i là ác lu t nghi hay ác gi i, l i d a vào ch c nghi p mà phân lo i, nh m heo, s n b n, cai ng c v.v... không ng, theo kinh Ni t-bàn 29 c a i th a thì có 16 ác lu t nghi, còn theo kinh i ph ng ti n Ph t báo ân 6 thì nói có 12 ác lu t nghi.

D i ây chúng tôi s phân tích n i dung c a Bi t gi i thoát lu t nghi:

1. N m gi i: ây la n m gi i mà hai chúng c n s nam lu t nghi và, c n s n lu t nghi t i gia th trì, cho nên c g i theo gi i tính c a t ng h mà g i thì g i là u-bà-t c gi i, hay u-bà-di gi i. N m gi i g m có: (1) Gi i không sát sinh, (2) Gi i không tr m c p, (3) Gi i Không tà dâm, (4) Gi i không nói d i, (5) Gi i không u ng r u.

n nh ng tôn giáo khác c ng có n m gi i t ng t , nh pháp i n Mã-nô a ra: không sát sinh, không nói i, không tr m c p, ph m h nh (không dâm), không tham sân; còn K -na giáo thì d y: không sát sinh, không nói d i, không tr m c p, không tà dâm, lia d c. ó là n m gi i i u t ng t v i gi i pháp c a c o s ; ây ch có nh ng s p x p theo th t có khác nhau.

2. Bát trai gi i: ây là gi i dành cho nh ng v u-bà-t c, u-bà-di nguy n th trì trong vòng m t ngày m t êm h c t p xu t gia. Nh ng ai th trì gi i này thì g i là Ô -bà-bà-sa ((Ph n g i là upav sa, ngh a là s ng g n các v xu t gia (c n tr), hay m t ngày m t êm s ng theo pháp thi n (thi n túc.)) Bát trai gi i còn g i là bát chi trai, bát quan trai gi i, bát gi i trai, Ph t pháp trai, bát ph n gi i, bát gi i, trai gi i, nh t nh t gi i, c n tr gi i hay c n tr lu t nghi. Trong n m gi i c a các t nam n t i gia thì trong gi i th ba là không tà dâm thì gi i này c i thành không dâm d c còn b n gi i kia không i và c ng thêm ba gi i n a là: (5) Thân không trang s c tràng hoa, thoa h ng th m, không ca múa xem nghe; (7) không n m, ng i gi ng cao r ng p; (8) Không n phi th i (t c là không n quá gi ng).

3. M i gi i: ây là gi i dành cho nam và n xu t gia, ra kh i nhà th t c, t bi t nh ng ng i thân, c t t m i liên h tình c m (ái) i v i n g i thân, tu i không quá hai m i, còn g i là m i gi i Sa-di, Sa-di Ni, hay còn g i là C n sách lu t nghi (cho nam) và C n sách n lu t nghi (cho n). V n i dung c a m i gi i này c li t kê nh sau: 1/ Không gi t h i sinh m ng. 2/ Không tr m c p. 3/ Không dâm d c. 4/ Không nói d i. 5/ Không u ng r u. 6/ Không thoa h ng, trang s c tràng hoa. 7/ Không ca múa xem nghe. 8/ Không ng i n m gi ng cao r ng l n. 9/ Không n phi th i. 10/ Không ch a c a báu vàng b c.

Trong m i gi i này t bi t là n m gi i sau dành riêng cho Sa-di và Sa-di Ni, nh ng n m gi i u c ng gi ng nh n m gi i c a n m gi i nam n c s t i gia. C ng

gi ng nh Bát trai gi i, n m gi i u t t c u gi ng nhau dành chung cho c x t gia và t i gia nh ng c bi t ây gi i th ba trong n m gi i thì gi i này khác nhau. T i gia thì ch gi i h n trong vi c v ch ng không cho v t qua gi i h n này nên g i là không tà dâm, trong khi gi i này dành cho Bát trai gi i và nam n xu t gia thì hoàn toàn nghiêm c m không cho ph m ph i vào gi i dâm d c cho nên c g i là Không c dâm d c.

4. L c pháp gi i: Gi i sáu pháp này ch t bi t dành riêng cho các v Sa-di Ni tr c khi th gi i C túc (gi i T -kheo Ni) th i gian là hai n m ph i tuân gi sáu pháp này, nên còn g i là h c pháp n , h c gi i n , chánh h c n c d ch ngh a t ik am ti ng ph n d ch âm là Th c-xoa-ma-na. M t v Th c-xoa-ma-na Ni ngoài b n gi i tr ng c n b n là Gi i dâm, gi i sát, gi i o (tr m c p) gi i i v ng ng ra, còn c n ph i vâng gi sáu pháp. Theo T ph n lu t 27 thì n i dung c a sáu pháp c ghi nh sau: 1/ Gi i nhi m tâm t ng xúc (Không vì tâm ái d c mà xúc ch m vào thân ng i nam). 2/ Gi i o nh n t ti n (Không c tr m b n ti n c a ng i tr xu ng, tr m b n ti n tr xu ng là gi i khuy tr t n ng i v i ng i m i th gi i; n u tr m n m ti n tr lên th s b m c t n (m c nhiên b tr c xu t). 3/ Gi i an súc sinh m ng (t c là không c gi t h i m ng s ng các loài v t). 4/ Gi i ti u v ng ng (Không c nói d i v t t c m i vi c i v i m i ng i, không ph i i v ng ng .) 5/ Gi i phi th i th c (Không c n không úng gi). 6/ Gi i m t u (Không c u ng r u). ây là sáu pháp theo Lu t T ph n; nh ng theo Th p t ng lu t thì sáu pháp c li t kê nh sau: Dâm d c, Thâu o t (tr m c p), Sát sinh, V ng ng , Ma xúc nam t kh a thân (ng ch m r mó kh a thân c a nam t), Tróc nam t chi th d y nhi c ng ng (n m tay và áo ng i nam cùng nói chuy n). V m t n i dung ý thì không có s sai khác nào, nh ng v m t hình th c s p x p và thu t ng có s sai khác. Riêng theo Ma-ha T ng K lu t thì ghi có m i tám vi c (Th p bát s) ch không ghi là sáu pháp gi i nh các b khác nh trên c ng nh lu t c a H u b .

5/ C túc gi i: Ph n ng g i là upasa panna hay upasa pad , theo ý nguyên ng c a nó là ch cho nh ng ng i thân c n bên chân Th tôn, ho c nh ng ai tham gia vào giáo òan tr thành t c a Ngài kho ng n m n m u, và ý ngh a c d ch là ti n n ch hoàn toàn, hay g n tròn y nên c gi i thích là “C n Ni t -bàn”. Nh ng sau ó giáo òan ông sinh ra nh i u “h u s ” ph c t p nên Ngài m i b t u ch gi i cho các t c a Ngài th trì làm thanh t nh hóa ba nghi p tùy theo c n c hoàn c nh mà có n m gi i, m i gi i ch a y và hoàn ch nh cho v n gi i thoát, ch dành cho t i gia và nh ng ai t p s xu t gia ch a chính th c vào T ng òan. chính th c vào T ng òan lúc này nh ng v xu t gia theo Ngài c n ph i th trì gi i c m y h n viên mãn h n nên Ngài ã theo t ng ph m h u s c a các nam n xu t gia mà ch ra C túc gi i. Gi i c túc này còn g i là C gi i, Ti n c gi i, C n viên gi i, i gi i. ây là gi i dành riêng cho nam n xu t gia sau khi ã tác pháp y t-ma lãnh gi i T -kheo (T -kheo lu t nghi) và T -kheo Ni (T -kheo Ni lu t nghi). Gi i c túc c phân ra thành hai tùy thu c vào gi i Tính c a nam và n nên gi i i u theo ó mà có ph n khác nhau trong s gi i i u. Nh ng trên i th Tánh gi i và Già gi i v n gi ng nhau dành cho T -kheo và T -kheo Ni. V n i dung c a gi i i u thì T -kheo có 250 gi i và, T -kheo Ni 348 gi i. S

chênh l ch s gi i i u ây chúng tùy thu c vào gi i tính ã th hi n trong cu c s ng c a T -kheo và T -kheo Ni nên c Ph t c n c vào t ng ph m c a h mà ch gi i. Do ó chúng ta không th c n c vào gi i t ng nhi u và ít này mà k t lu n r ng c Ph t ã thiên v , hay không công b ng gi a nam và n .

Theo T ph n lu t thì 250 gi i t ng T -kheo và 348 gi i t ng T -kheo Ni này c chia ra là N m thiên B y t :

N m thiên g m: M t, Ba-la-di thiên. Hai, T ng tàn thiên. Ba, Ba-d t- thiên. B n, Ba-la- - -xá-ni thiên. N m, t-ki t-la thiên. Trong n m thiên này thêm Thâu-la-giá thì g i là l c t . Thâu-lan-giá là t i làm ch ng ng i r t l n i v i con ng a n thì n o; t c là gi a hai t i Ba -la-di và T ng tàng, nh ng chúng ch a h i i u ki n ph m vào hai t i này, nên c o s li t kê vào Thâu-lan-giá. Và c ng trong n m thiên trên, trong thiên th n m là t-ki t-la phát sinh ra t i Ác thuy t nên g i nó là T th b y. Vì t i t-ki t-la ch c gi i h n do thân t o ra nên g i là Ác tác, còn l i nói t o ra t i thì ch a c p n nên t i do l i nói t o ra thì c thêm vào và g i nó là Ác thuy t. Nh v y thì Th t t có c ch là m t s b túc thêm sau t s khi m khuy t c a n m thiên mà ra. V y N m thiên này chúng ta c ng có th g i là n m T c ng c.

Nh v y m c ích c a vi c ch ra gi i là c Ph t nh m vào hai m c ích là phòng phi ch ác (c m k nh ng vi c làm phi pháp và ình ch không t o ra các vi c ác) và, n l c hành thi n nh ý ngh a n i dung bài k thông Gi i kinh “Ch ác m c tác, chúng thi n ph ng hành ...” mà b y c Ph t quá kh ã t ng d y và nay c o s c ng em ra d y l i cho các T -kheo vô s c a mình, sau khi Ngài thành t u Vô th ng Chánh ng Chánh giác c áp d ng trong vòng n m n m u khi Ngài ch a ch gi i.

Gi i v i m c ích là a hành gi n ch thanh t nh ba nghi p thân, kh u và ý nên v n th c hành trì gi i r t c n thi t quan tr ng. V n trì gi i c gi i thích qua hai ph m trừ tiêu c c và tích c c. V m t tiêu c c ch cho phòng phi ch ác, t c là hành gi luôn hi n quán trong ý ngh trong hành ng (thân-kh u) luôn luôn phòng các vi c ác có th xảy ra, theo thu t ng chuyên môn thì ây g i là “ch trì gi i”. V m t tích c c n l c hành thi n, t c là trong ý ngh trong hành ng thu c thân-kh u n l c th c hành càng nhi u càng t t, chính vì s th c hành này huân t p ba nghi p thi n chúng ta càng ngày càng l n m nh, là nhân a n s c m nh (l c) quy t i cho con ng ti n n gi i thoát không xa. Trong hành ng t o thi n này theo thu t ng chuyên môn thì g i là “Tác trì gi i”. Qua hai cách gi i thích “Ch trì và tác trì” c a hai m t ác và thi n. Thì ch trì ác thì không ph m gi i, và tác trì thi n thì không ph m gi i; nh ng hành gi chúng ta n u làm ng c l i ph ng pháp này thì tác d ng ng c l i và tr thành ph m gi i. N u hành gi ch trì thi n thì ph m gi i, và tác trì ác thì c ng ph i ph m gi i. ây là c tính t bi t c a m t hành gi khi th gi i và trì gi i, c n ph i thông hi u tránh kh i nh ng vi c làm không úng c a mình, trong vi c trì gi i mà mình ã lãnh th . T ó chúng ra câu thu t ng mà b t c ai trì gi i c ng ph i thu c và hi u chính xác:

“Ch trì, tác ph m
ch ph m, tác trì.”

Theo Quy luật (chỉ cho tất cả các bộ Luật trong luật pháp) mà nói thì nôm thiên, thì tất thu c ch trì gì i, còn các phần Ki n thì thu c phần tác trì gì i.

Ngoài ra theo luật Du-già S 40 thì có ba tất nh gì i có thể i bi u cho i th a B -tất gì i, t c là: M t, Nhi p luật nghi gì i, t c là tuân th nh ng gì Ph t ã ch v vì c phòng ch m i l i l m. Hai, Nhi p thì n pháp gì i, ch có vì c t t tu trong vì c hành thì n cho mình. Ba, nhiều ích h u tình gì i hay, còn g i là nhi p chúng sanh gì i, ây là vì c làm l i ng i nh giáo hóa chúng sanh khi n h c m i l i ích. Nh ng theo ng luật 42 thì B -tất gì sáu lo i gì i: H i h ng gì i, Quy ng bác gì i, Vô t i hoan h x gì i, H ng th ng gì i, Kiên c gì i, Thi-la trang nghiêm c t ng gì i. ó là B -tất gì i c a i th a giáo g i là Trì gì i Ba-la-m t.

Qua nh ng gì i dành cho t i gia, xu t gia ch a chính th c vào T ng òan c a Sa-di, Sa-di Ni và Th c-xoa-ma-na ra thì gì i c a T -kheo và T -kheo Ni thu c gì i Thinh V n c a Ti u th a giáo và Gi i B -tất thu c i th a giáo có s ng đ trên m t ý ngh a c a chúng. Theo gì i luật c a Thinh v n thì ý ngh a c a nó không ngoài thanh t nh ba nghi p thân kh u ý cho chính b n thân m i cá th trong v n t l i còn v n l i tha h không ý n; trong khi Gi i B -tất k c xu t gia và t i gia c hai u c áp đ ng m t cách ng lo t trong vì c t l i và l i tha. ó là nét c tr ng c a i th a gì i. Th t ra ây c ng ch là phù h p và thích ng c n c và nguy n l c c a hành gì mà thôi. Nh i Trí l u n 46 nói thì Gi i Ba-la-m t là t ng nhi p t t c các pháp, mà Th p thì n là gì i t ng t ng (tánh gì i), còn t t c vô l ng gì i khác u là gì i bi t t ng (Già gì i). Theo Kinh Ph m Võng luật i n c a i th a thì N m m i tám gì i c a B -tất: M i gì i tr ng u g i là m i tr ng c m thu c tánh gì i, còn g i là m i tr ng c m gì i, M i vô t n gì i, hay m i tr ng Ba-la- -m c-xoa, hay m i Ba-la-di, m i gì i không th h i và b n m i tám gì i khinh sau cùng g i là khinh gì i thu c khinh c i t i c a già gì i dành chung cho các v nam n t i gia và xu t gia.

Theo Thiên Thai tông ch tr ng thì gì i có thể phân ra làm hai Quy n gì i và Th t gì i. Theo Pháp Hao huy n ngh a 4 thì t t c nh ng gì i c c Ph t ch ra t n m gì i cho n c túc gì i c a Ti u th a cùng Du-già s a lu n, B -tất thì n gì i kinh v.v... c a i th a là quy n gì i c ng thông cho c ba th a, nh ng c bi t i gì i c a Ph m Võng th i thu c Th t gì i c a t ng i. Song theo Pháp Hoa Viên giáo thì “Khai Tam h i nh t”, m là nói quy n giáo ba th a, nh ng h i quy v Th t giáo nh t th a, theo Pháp hoa thì t t c gì i luật u quy h ng v Th t gì i tuy t i.

Ngoài nh ng cách gì i thích v gì i t ng c nêu ra trên thì theo Ma-ha ch quán 4 phần u thì Gi i c chia ra làm hai phần: S gì i và lý gì i. S gì i ch cho nh ng gì i t ng mang hình th c c th c qui ra thành nh ng gì i i u nh n m gì i, sáu gì i, bát gì i, m i gì i, hai tr m n m m i gì i, ba tr m b n m i tám gì i, hay n m m i tám gì i, ó là nh ng gì i i u mang hình th c qua gì i t ng thu c v ph n s gì i. Lý gì i ch cho nh ng gì i t ng c a s gì i qua cách hi n quán c a ba cách quán “Không-gi -trung” thì g i là lý gì i hay còn g i là ly t ng gì i.

Theo các nhà Thiên Thai tông Trung qu c ch tr ng l y Di u gì i hay lý gì i c a n giáo tuy t i v i t t c gì i. Nh ng cùng gì i này, sang Ph t giáo Nh t B n thì cách

gi i thích có ti n b h n m t b c, T i Tr ng m t T ng nh n Nh t b n ã y c vào kinh Pháp Hoa ch tr ng l p tr ng “Khai-Hi n” dùng m i gi i tr ng và b n m i tám gi i khinh c a kinh Ph m Vãng em liên h v i nh ng gì Ph t T -lô-xá-na ã nói v gi i, l y l i ng i làm c n b n, theo ó gi i th m t khi ã c thì v nh vi n không m t và, gi i c nh là pháp gi i vô biên, không b gi i h n i v i ba nghìn i thiên th gi i, còn gi i t ng chính là ba t tinh gi i, ng i trì gi i và ph m gi i u không có m t nguyên t c nào nh t nh, vi c truy n trao gi i c ng không gi i h n cho c thông và bi t. Truy n gi i thông cho t t c xu t gia và t i gia, cùng m t lu t l y Ba t t nh gi i tác pháp truy n chung thì ó g i là thông th . Trong khi truy n trao riêng thì y c vào nh t bách tam y t-ma, hay pháp tam quy truy n riêng cá bi t cho m i ng i thì ó g i là bi t th . Lo i gi i này c x ng là Viên n gi i, hay còn g i là Ph m vãng B -tát gi i, hay Thiên Thai Viên giáo B -tát gi i, B -tát Kim c ng th t gi i, Nh t th a gi i, Nh t th a Viên gi i, Nh t tâm gi i, nh t tâm Kim c ng gi i, i th a Viên n gi i, Viên n B -tát gi i, Viên n vô tác gi i, Viên gi i, i gi i.

Theo Chân ngôn tông nói v tam-mu i-da gi i t c ý ch cho gi i bình ng, ch thân kh u ý c a Ph t cùng chúng sanh ba m t bình ng tuy t i theo lý. M t chân ngôn bí m t gi i này l y tâm B - thanh t nh, v n y c a chúng sanh làm gi i th và l y muôn c vô l ng pháp gi i làm hành t ng. i Nh t kinh nói v b n tr ng c m hay còn g i là b n tr ng gi i: M t, gi i không nên b chánh pháp. Hai, gi i không nên lia b tâm B - . Ba, gi i i v i t t c pháp không nên b n x n. B n, gi i i v i t t c chúng sanh không nên không t o h nh nhiêu ích. L i, không th i tâm B - , không h y báng Tam b o, không sinh lòng nghi ng , không khi n th i lui tâm B - , không khi n phát tâm nh th a, không v i nói i th a thâm di u, không phát tà ki n, không nói ta có y vô th ng o gi i, b t t c nh ng vi c không l i ích, ó là m i gi i tr ng.

Ngoài ý ngh a cùng nh ng gi i t ng t nh ng thu c tính a n nh ng s t ng có c c a gi i, chúng ta còn có nghi th c lãnh th gi i pháp (gi i àn pháp) c chúng tôi li t kê theo ây cho m i ng i cùng bi t:

Ti p nh n gi i pháp thì g i là nh n (th) gi i.

Gi i s truy n cho gi i pháp g i là truy n gi i.

Trì gi i gi i pháp g i là trì gi i.

Truy n gi i có m t nghi th c nh t nh g i là gi i nghi.

L truy n gi i, có Hòa th ng truy n gi i (y ph i tam s th t ch ng), ho c là truy n gi i s (Thiên Thai tông Nh t B n khi truy n Viên n gi i, thì l y Th tôn là Hòa Th ng truy n gi i, còn hi n ti n nh ng v s truy n gi i thì g i là truy n gi i s) làm gi i s .

Th gi i có nhi u lo i hình th c, nh th chung cùng th riêng, t nguy n th (nh n) cùng th (nh n) t ng i khác, th m t ph n cùng th toàn ph n. ây, th t nguy n là không c n nh ng hình th c tam s th t ch ng, duy ch t mình i tr c Ph t th nguy n r ng mình xin nh n gi i, còn nh n gi i t ng i khác t c là theo hình th c ph i có tam s th t ch ng t ng i khác mà nh n gi i.

Gi i th có hai, Khi hành vi c a thân, ng chúng ta kinh qua nghi th c th gi i thì hành vi làm vi c này gi i là bi u nghi p, lúc m i b t u th gi i thì gi i là tác gi i hay là giáo gi i. Tác gi i hay giáo gi i không mang tính liên t c mà ch c gi i h n trong th i gian b t u tác pháp giáo gi i a n y t-ma th gi i, th i gian này mang hình th c th hi n c a thân và ng nghi p c bi u hi n nên c gi i là bi u nghi p. Sau khi chúng ta nh n tác pháp y t-ma th gi i xong c th hiên qua thân hành và ng hành, nhân ây chúng ta c gi i c gi i th . Sau khi chúng ta c gi i c gi i th và t ó tr v sau gi i th này t ng t c luôn luôn, chúng cố kh n ng tác đ ng b o trì gi i m t cách liên t c vô hình trung, nên c gi i là vô tác gi i, hay còn gi i là vô bi u nghi p; chúng s m t khi thân và ng chúng ta c bi u hi n làm cho ng i i đi n bi tr ng mình mu n xa lìa gi i hay x gi i thì gi i li n m t.

V n c gi i th hay m t gi i th , theo Câu Xá luân 14 & 15 gi i thích nh sau: Lu t nghi bi t gi i thoát c n ph i dùng n các duyên tam s th t ch ng m i c gi i; nh ng c gi i là m t gi i, hay x gi i thì c n n m t trong n m duyên m i m t gi i: M t, ý l c (có tâm ph m gi i). Hai, t vong. Ba, khi mang l ng tính (nam & n , nh hình), B n, an thi n c n. N m, qua kh i th i gian m t ngày m t êm thì gi i t m t (dành cho gi i Bát quan trai).

Ngoài ra mu n c C túc gi i thì c n ph i có m t trong m i duyên này: M t, t nhiên c, t c do giác ng mà c, nh Ph t hay c giác. Hai, nh ki n mà c, t c là nh p vào ki n o mà c, nh n m anh em Ki u Tr n Nh . Ba, thi n lai mà c, t c ch c n Ph t b o thi n lai là c, nh Da-xá. B n, t th nguy n mà c, t c là tin nh n Ph t là i s mà c, nh tôn gi i Ca -di p. N m, do lu n ngh mà c, t c cùng Ph t v n áp mà c, nh Tô - à-di. Sáu, tác kính tr ng mà c, t c th Bát k nh pháp mà c, nh Ma-ha-ba-xà-ba- . B y, sai tin mà c, t c c Ph t sai khi n truy n trao c túc gi i mà c, nh pháp truy n trao cho Ni. Tám, tác ng nh n mà c, t c vùng biên gi i c a n c T ng không túc s , nên ch c n n m v truy n gi i s mà c. Chín, do Y t-ma mà c, t c c n tam s th t ch ng tác y t-ma truy n trao gi i mà c gi i. M i, tam quy mà c, t c quy y Ph t, Pháp, T ng Tam b o mà c.

L i n a, gi i phân ra làm n m lo i, ây gi i là n m ph n gi i: Ng i th trì tam quy và gi m t trong n m gi i gi i là nh t ph n gi i; ng i th trì tam quy cùng th trì hai gi i trong n m gi i gi i là thi u ph n gi i; n u th trì hai gi i mà phá m t gi i th i gi i là vô ph n gi i; th trì ba hay b n gi i gi i là a ph n gi i; th trì n m gi i thì gi i là m n ph n gi i.

V nào th Sa-di gi i ch a lâu thì gi i là tân gi i; n u ng i nào m i th (Sa -di) v i hy v ng s sinh v ch lành các cõi Tr i thì gi i là hy v ng gi i; ng i nào s ng i khác trách m ng mà th gi i thì gi i là kh ng b gi i hay là b úy gi i; v nào mu n bày giác chi, trang nghiêm tâm mình mà th gi i thì gi i là thu n giác chi gi i; v nào mu n lìa c u phi n não mà th gi i thì gi i là vô l u thanh t nh gi i.

Y c vào T ph n lu t 16 thì n u ph m các t Ba -la-di, T ng tàn, Thâu-lan-giá (gi i ph n) thì gi i là phá gi i; ph m vào cá c t Ba-d t- , Ba-la- - -xá-ni, t-ki t-la, ác

thuyết (oai nghi ph n) thì g i là phá oai nghi. Sau khi th g i xong, ng i th ng ph m g i i, th l c c a g i i th ngày càng suy gi m y u d n, song v n ch a x g i i, th i gian này c g i là g i i luy (sút kém); ng c l i sau khi c g i i v ó càng ngày càng tinh t n trong vi c th trì g i i, khi n g i i th càng ngày càng l n m nh h n lên t t thì, g i là g i i phì.

Ng i phá g i i sau khi ch t s a vào ba ng ác, theo T ph n lu t 29, ng i phá g i i có n m l i: M t, t h i. Hai, b ng i khác quát m n. Ba, ti ng x u n vang. B n, n lúc ch t sinh h i h n. N m, sau khi ch a vào ng ác. N u i v i g i i lu t l y tà ki n mà ch p tr c thì, g i là g i i c m th ki n (là m t trong n m ki n). Nh Ng u c u ngo i o trì ng u g i i, c u g i i, kê c u g i i v.v... t t c u thu c g i i c m th ki n. Tr ng h p n u ch a phá g i i nh ng kh i phi n não mà làm nhi m ô g i i thì, g i là ô g i i. Tr ng h p t ng i, v i t nh g i i mà nói thì, g i i c a nhi m ô này c ng g i là ô g i i.

Nh trên chúng ta ã bi t, g i i v i m c ích là làm thanh t nh hóa ba nghi p thân, kh u, và ý. N u ba nghi p này c a chúng ta thanh t nh s ch nh b ng tuy t thì lo g i chúng ta không g i i thoát c nh ng th phi n não ch ng kh làm ng n tr trên b c ng g i i thoát cho chúng ta. Vì g i i theo nhân qu thì nó chính là nhân a n g i i thoát kh c a chúng ta, dù ng trên m t t ng i hay tuy t i nó v n là nhân và duyên a n g i i thoát kh và, t an vui trong g i i thoát ngay trong cu c s ng hi n t i này c a chúng ta; và c ng là b c u a n nh trong hi n quán v kh và xa lìa kh m t cách nh th t trong trí tu .

---o0o---

II- ĐỊNH

Sanskrit g i là Sam dhi (P li: Sam dhi) d ch âm là tam-ma- a, có ngh a là nh, t c là chuyên tâm ch m chú vào m t i t ng nào ó, mà tinh th n chúng ta không b chi ph i b i b t c m t tác ng nào khác ngoài i t ng ó; ho c là ch cho tr ng thái ng ng ng t nh l ng. Ng c l i v i nh ng tr ng thái này thì chúng ta g i là tâm b tám lo n hay g i là nh tán. Theo Câu Xá tông và Duy th c tông thì nh này là m t trong nh ng tâm s ; và Câu Xá tông l y nó làm m t trong m i i a pháp, còn Duy th c tông l y nó làm m t trong n m bi t c nh. ây là m t tr ng thái tinh th n c thù có c khi hành gi tu hành khi n tâm không b tán lo n, mà chúng ta khi t i n n c nh này theo tu n t có nh ng sai bi t, nh ng dù có s sai bi t theo s n nh c a tâm, chúng v n c g i chung là nh. L i n a nh vào ch (amatha = xà-ma- a), quán (vip yan = T -bà-xá-na) hành gi c ng có th tu n t t c nh ng c nh g i i tùy theo c n c và l c nh nhi u hay ít mà theo ó có nh ng k t qu sai bi t nh t thi n, t vô s c, nh vô tâm nh v.v..., ho c g i chung là thi n nh, ho c dùng m t tánh c nh ngh a c a tâm mà g i là sam dhi (tam-ma- a), ho c còn g i là tam-mu i. ây, nh c coi nh là m t

ph m trừ trong ba ph m trừ ba h c Gi i- nh-tu , là i c ng c a ph ng pháp h c th c ti n c a Ph t giáo. H n n a, nh này c ng c g i là Thi n nh, hay Thi n-na (dhy na), T nh l theo chánh nh trong bát Thánh o hay trong các pháp tr o thì nó là m t trong Ng c n, Ng l c, Th t giác chi.

V ý ngh a c a nh thì có r t nhi u thuy t khác nhau, c n c vào Trí lu n 28 thì, Thi n nh và t Thi n, c hai u g i là nh hay tam-mu i, nh ng theo Th p tr T -ba-sa lu n thì, Thi n ch cho T thi n, còn nh ch cho T vô s c nh, T vô l ng tâm v.v... Theo Thành duy th c lu n li u ngh a ng 5 thì nh có nh ng tên khác nhau: và, c chia ra làm b y lo i:

- M t, Tam-ma-h - a (sam hida), ngh a là ng d n. ng có ngh a là xa lia tâm trôi n i c a tr o c , hôn tr m mà b o trì bình ng n khi nào c hai thân và tâm u tr ng thái an n. D n, có ngh a là do t l c m i cá nhân mà d n kh i phát sinh m i công c. Hành gi nào th ng tu nh này thì lia c các phi n não và a n s phát sinh các th công c thù th ng vi di u. ng d n này thông c cho hai tâm nh h u và vô, nh ng nó không thông cho tán l an.

- Hai, Tam-ma- a, hay tam-mu i (sam dhi), có ngh a là ng trì, còn g i là chánh tâm hành x . Hành gi nào th ng tu nh này thì, tâm s oan tr c, an tr b t ng vào m t c nh, có ngh a là tâm bình ng nhi p trì, thông v i nh, tán (lo n), nh ng r t ít h n ch i v i h u tâm, song s không thông v i vô tâm là b n th c a nh.

- Ba, Tam-ma-bát- (sam patti), d ch là ng chí. Hành gi nào th ng tu nh (chánh th) này thì nh s hi n ti n, s phát ánh sáng l n, vui m ng thù th ng, n i nhi m không b nhi m, không b th i chuy n, có ngh a là thân tâm bình ng. i v i c hai nh h u tâm và vô tâm ít thông su t, c ng không thông v i tán v là t t ng c a nh.

- B n, à-na-di n-na (dhy na), Trung hoa d ch là t nh l , còn g i là thi n ngh a là ng ng th n xét ngh , chuyên ngh t ng l ng yên, t c là tr n t nh nh ngh , thông cho c h u tâm, vô tâm, h u l u vô l u, nh ng chúng ch gi i h n nh c a s c gi i, không thông cho nh c a vô s c.

- N m, Ch t- a- -ca-a-y t-la- a (cittaik grat), Trung hoa d ch là tâm m t tánh c nh, khích l siêng n ng là chính trong v i c th c hành tu t p, ý nói em tâm hành gi t p trung vào m t it ng là t tánh c a nh.

- Sáu, Xà-ma-tha (amatha), d ch là ch , là chánh th , là ình ch t t c các c n ác pháp b t thi n thì có th di t h t t t c m i th phi n não tán lo n, t c là t ng nh n lia tà lo n, có ý là chúng ta ình ch thì tâm t ch t nh, r t ít có gi i h n i v i nh t nh c a h u tâm.

- B y, Hi n pháp l c trú (d a-dhama-sukha-vihara), có ngh a là tu t p thi n nh, lia t t c m i v ng t ng, thân tâm v ng l ng, hi n th cái vui c a pháp h mà an tr không ng, t c là i v i i hi n t i chúng ta h ng th pháp l c c a nh, nh vào t nh nh, vô l u nh này, chúng ch gi i h n i v i b n nh c n b n c a s c gi i thôi.

nh có hai lo i: M t, là sinh c nh, là n u ai sinh s c gi i, vô s c gi i, nh vào nghi p l c i tr c t nhiên có c nh a này (hai cõi này còn g i là nh a). Hai, tu c nh, t c là chúng sinh sinh vào cõi d c gi i (n i này g i là tán a), hành gi ph i

tu t p, nh m i phát sinh. Hai nh này hành gi trong nh s c gi i thì gi là sanh t nh l , hay nh t nh l ; còn trong nh vô s c thì gi là sanh vô s c hay nh vô s c.

Giai o n mà hành gi n ng vào n i dung c a nh tu hành thì chúng ta có th chia ra là nhi u lo i. Theo tông Câu Xá thì chia ra là hai: M t, h u tâm nh. Hai, vô tâm nh. H u tâm nh bao g m c b n t nh l (t thi n, t s c gi i nh) cùng v i t vô s c gi i nh h p l i g i là bát nh hay còn g i là bát ng chí.

T t nh l , t c ch cho S t nh l , nh t nh l , tam t nh l , t t nh l . s t nh l hành gi tr c ngôn ng nói n ng, nh t nh l tr lên hành gi tr c t m, t , u, kh , h , l c cùng các th . H n n a khi hành gi trong s t nh l thì hai th c c a m i và l i không còn n a sang nh t nh l tr lên thì n m th c b t u không còn n a.

T vô s c gi i nh g m có: M t, không vô biên x nh, ây hành gi di t tr c s c t ng h u i (có i t ng) có th nh n th y c do s hòa h p c a nhĩn th c cùng s c t ng h u i có th nh n th y nh vào s hòa h p c a b n th c tai, m i, l i, thân và cu i cùng là s c t ng vô i (không có i t ng, vô bi u s c) không th nh n th y do s hòa h p c a ý th c mà nh p vào t ng h không c a vô biên. Hai, Th c vô biên x nh, ây hành gi x b duyên không bên ngoài, ch còn duyên vào tâm th c i vào th c hành c a vô biên . Ba, vô s h u x nh, ây hành gi chán ghét và lia cái kh c a t t c m i duyên r ng l n c a th c x , di t tr luôn th c t ng, t o l p hành t ng vô s h u. B n, Phi t ng phi phi t ng x nh, còn g i là Phi h u t ng phi vô t ng x nh, ây hành gi lia b luôn hành t ng vô s h u, tri ki n c t v m t h ng duy nh t là phi t ng (không còn t ng thô n a) và c nh v y ti n lên n lúc x b hành t ng c a phi t ng n a luôn, t c phi phi t ng, ây ch còn có t ng vi t mà thôi.

Trong bát nh thì giai o n hành gi ã nh p vào nh cùng giai an chu n b ti p c n nh thì th i gian nh p vào nh g i là c n b n nh hay còn g i là c n b n ng chí, giai o n chu n b ti p c ng i là giai o n c n phân nh, song giai o n tr c s t nh l thì không th g i là giai an c n ph n nh (g n ph n nh) c mà c g i là v chí nh (ch a n c nh), nên có ít nh t là b y c n ph n nh. H n n a giai o n trung gian c n ph n nh gi a s t nh l và nh t nh l c g i là tru ng gian nh, hay là trung gian t nh l , n u nh tu t p nh này (nh trung gian), t c là s sinh v cõi tr i i Ph m. Trong t t nh l t h , h ph m cho th ng, th ng ph m, trong ó có c u ph m, th ng, th ng ph m là nh t i cao trong s c gi i nh, c g i là biên t nh. Các bát c n b n nh, b y c n ph n, trung gian và v chí ã nêu lên trên ch h u vô c a t m, t v.v... phân l i thành ba lo i Tam-ma- a. T m, là ch cho t m c u l a ch n, nh ng tác d ng tinh th n v n còn thô t p; trong khi T ch cho quán sát t duy, nên tác d ng tinh th n c a nó là vi t sâu xa. Ba lo i tam-ma- a là: M t, tam-ma- a có t m có t c a v chí nh cùng s t nh l , t c là nh có giác có quán. Hai, Tam-ma- a không t m, không t c a trung gian nh, t c là nh không giác không quán. Ba, tam-ma- a không t m không t c a nh t nh l c n ph n tr lên, t c là nh không giác không quán, ó g i là ba lo i nh, ho c g i là ba tam-ma- a, hay ba tam-mu i.

Do tính ch t c a nh nên có th phân nh ra làm ba: M t, v nh. Hai, t nh nh. Ba, vô l u nh.

1/ V nh, còn g i là v ng chí, nh này cùng t ng ng v i tham ái phi n não kh i lên m v ái l c i v i nh c a t nh nh ni m tr c, thu c bát c n b n nh cùng trung gian nh.

2/ T nh nh, còn g i là t nh ng chí, nh này t ng ng v i tâm thi n h u l u mà kh i lên nh. Trong nh này cò phân ra là b n c p b c: (1) Thu n th i phân nh, là thu n theo phi n não a mà sinh kh i v nh. (2) Thu n tr phân nh, là thu n theo t nh nh a. (3) Thu n th ng ti n phân a, là thu n theo t nh nh th ng a. (4) Thu n quy t tr ch phân nh, là thu n theo trí vô l u mà kh i lên nh vô l u. T nh nh này trong v chí nh, trung gian nh, th t c n phân nh, bát c n b n nh u sinh kh i.

3/ Vô l u nh, còn g i là vô l u ng chí, là n i n ng vào c a các b c Thánh t c nh trí vô l u. nh này v n còn câu h u v i v chí nh, trung gian nh, t c n b n nh, ph n d i ba vô s c nh, là o n tr các phi n não còn sót l i, ph n này tác d ng c a nó r t m nh.

nh h u tâm l y ch và quán phân ra làm hai ph m, mà phân thành quân (bình) và không quân (bình). V chí nh và trung gian nh, n u em ch và quán mà so sánh thì tác d ng c a quán là thù th ng, t c ph m quán t ng, ph m ch gi m; c òm t nh vô s c thì ch thù th ng, t c ph m quán gi m, còn ph m ch t ng; ch có b n ph m nh c n b n c a s c gi i thì ch và quán u bình ng, hòa h p cùng chuy n v n, cho nên g i là t nh l . Ngoài b n nh vô s c thì ch và quán c ng không c quân bình ng hành v i nhau, cho nên g i chung là nh.

C n c vào Du-già s a luân 30 thì l y ph m Xà-ma-tha (ch) làm ch t c là nhi p tâm ng ng t vào m t ch , dùng ph m T -bát-xá-na (quán) làm quán, t c là dùng tu l a ch n, quán sát m i i t ng c nh gi i r i d a vào ph m Xà-ma-tha mà kh i lên. Ph m Xa-ma-tha phân thành chín lo i tr tâm: M t, n i tr , còn g i là linh tr , t i s tr , t c là nhi p thu n ng vào t t c m i c nh duyên bên ngoài, xa lìa tâm tán lo n bên trong, mà khi n cho tâm mình ch p ch t vào c nh. Hai, ng tr hay là chánh ni m tr , là nhi p tâm vào c nh ng m nh, khi n tâm mình tr kh p các c nh vi t . Ba, an tr , hay là phú th m tr , là xa lìa tán lo n cùng th t ni m, em tâm nh tr vào c nh bên trong. B n, c n tr , còn g i là h u bi t tr , là g n g i ni m tr , nên lúc nào c ng tác ý. N m, di u thu n, còn g i là di u nhu tr , là em tâm i u ph c không cho tâm tan loãn. Sáu, t ch t nh, còn g i là t ch t nh tr , th ng th y cái ác t n t sâu xa, cùng l i l m c a tùy phi n não, cho n em tâm nhi p ph c. B y, t i c c t ch t nh, còn g i là hàng ph c tr , là ch ph c do m t chánh ni m mà hi n kh i t m t ác cùng tùy phi n não. Tám, chuyên chú nh thú, còn g i là công d ng tr , là nh công l c mà nh l c c t ng t c. Chín, ng trì, còn g i là bình ng nhi p trì, hay nh m v n trì, là t n i nh n duyên tu t p luôn luôn, khi n cho nh tâm c a d ng vô công chuy n v n liên t c.

Ph m T -bát-xá-na phân làm b n lo i tu hành: M t, chánh t tr ch, còn g i là gi n tr ch ch pháp, dùng t tr ch phân bi t t n h h nh ch duyên c a b t t nh, t bi, duyên kh i, gi i gi ng ng ni m, n m lo i c nh, khéo leo tích h p m i duyên, gi i, x , duyên

khí, x, phi x, n m lo i cnha3, t nh ho c ch duyên các pháp sai bi t c a o i và a xu t th . Hai, t i c t tr ch, i trong các pháp sai bi t t tr ch th t tánh bình ng. Ba, châu bi n t m t , là n ng vào tác ý phân bi t gi l y t ng các pháp mà bi n t m t . B n, t bi n t sát, còn g i là châu th m quán sát, là rõ h t m i c nh s duyên truy c u.

inh vô tâm chia làm nh vô t ng và nh di t t n, quân bình là nh di t tr tâm, tâm s ; nh vô t ng liên h v i phàm phu cùng ngo i o, h ng nh n r ng tr ng thái vô t ng là chân Ni t-bàn nên h ã tu t p nh này. Còn nh di t t n thì liên h n các Thánh gi , h em c nh gi i nh làm t nh c a cõi vô d Ni t-bàn mà tu t p nh. Ngoài vô t ng nh ra, t thi n, t vô s c, di t t n v.v.... chín nh, không m c d ni m gián t p mà thu n theo th t ó tu hành có c s c, cho nên còn g i là c u th nh vô gián thi n. Nh ng i v i A-la-hán gi i thoát không c n th i gian mà nh l c c t i, n ng vào t thi n, t vô s c, bát nh, hành gi có th siêu vi t m t a, nh tu có c m t t ng g i là siêu inh, hay siêu ng chí, hay siêu ta-m-mu i.

Theo Câu xá lu n 28 thì hành gi tu t ng c a bát nh pha65nh ra làm hai lo i h u l u và vô lậu.. Nh ng y c vào Du-già s a lu n 31 thì gia hành c a nh p nh có chín lo i: M t, t ng ng gia hành, là i v i tham hành gi siên tu b t t nh quán; i v i sân, hành gi siêng tu t bi quán; i v i si, hành gi siêng tu duyên kh i quán; ói v i kiêu m n, hành gi siên tu gi i (cõi) sai bi t quán; i v i t m, t , hành gi siêng tu gi ng ng ni m. Hai, xuy n t p gia hành, là luôn luôn siêng tu t p ch và quán. Ba, b t hoãn gia hành, là th ng thích xa lia, tu t p c n mà không dám trì hoãn. B n, vô o gia hành, là n ng vào pháp cùng ngh a mà không m ch p vào ki n th c a mình. N m, ng th i gia hành, là bi t rõ t ng cùng lúc tu c a ch , quán, c , x ,, v.v... Sáu, gi i li u gia hành, là i v i tr c sau cùng ch , quán, c , x , bi t rõ ràng, ch ng c nh p, tr , x c a nh u t t i. B y, vô y m tức gia hành, là i v i ti u nh không th i lui, ti n lên c u pháp th ng th ng. Tám, b t x ách gia hành, không khi n tâm mình ch y theo ngo i c nh mà n l c i u hòa nhu nhuy n. Chín, chánh gia hành, là i v i c nh s duyên luôn luôn phát kh i hi u nhi u h n. Nh tu t p chín lo i gia hành này thì có th khi n tâm mau chóng t nh; n u theo th t tu t p r i cùng tác ý, th ng gi i tác ý, qu c u cánh gia hành tác ý cùng b y lo i tác ý thì s ch ng nh p c s t nh l u a. H n n a, ng i tu nh nên xa lia b n lo i ch ng ng i: M t, ch ng khi p nh c, là không hy v ng gi i thoát. Hai, ch ng cái phú, là ch cho d c tham, sân, nhu , hôn miên, tr o h i, nghi. Ba, ch ng t m, t , à nhi m ô c a t m t d c ... B n, ch ng t c , là tri ki n c cao h li t. Ngoài nh ng ch ng này ra thì chánh ngh a c a Thuy t nh t thi t h u b l y d c gi i làm tán a ch không ph i tu a, lià d c a. nh a ch thu c trong s c gi i và vô s c gi i. Theo các nhà i chúng b thì trong d c gi i c ng có nh.

Theo Pháp gi i th quy n h thì, Thi n có th gian thi n (h u l u nh), xu t th gian thi n (vô l u nh).

Th gian thi n là ch cho thi n nh th c hành c a ng i th gian, t c ch cho t c n b n thi n, t vô s c nh. Xu t th gian thi n có hai:

- Xu t th gian thi n g i là nh th a c ng thi n g m, l c di u môn, th p l c c th ng, thông minh, c u t ng, th p t ng, bát b i x , bát th ng x , th p nh thi t x , luy n thi n, th p t bi n hóa, nguy n trí, nh thi n, vô tránh tam-mu i, tam mam-mu i, s t ph n t n, siêu vi t tam -mu i, tam minh, l c thông v.v...

- Xu t th gian th ng th ng thi n, còn g i là b t c ng t hi n nh , t tánh cùng c u ch ng i thi n, th l ng nghiêm cùng bách bát tam-mu i, b t ng cùng bách nh th p tam-mu i v.v...

nh c thuy t minh trình bày theo kin h i n Nguyên th thì n i dun g c a nh là l y nh h c trong ba h c, chánh nh trong Bát chanh o, toàn b u nói n b n thi n nh: M t, s thi n, lìa các d c, lìa các pháp ác b t thi n, có t m, có t , ly sinh h l c, r c y s thi n. Hai, nh thi n, t m và t ình ch , n i tâm thanh t nh, tâm th ng nh t, không t m, không t , nh sinh h l c, y nh thi n. Ba, tam thi n, lìa b tâm h , n ng lìa b mà tr , có ni m có chanh tri, thân th l c, “có x có ni m mà tr l c”, y tam thi n. B n, t thi n, o n h t kh vui, ã di t vui lo, nên không kh không vui. NH n ng x mà ni m thanh t nh “x ni m thanh t nh” y t thi n.

nh là ch cho tr ng thái tin h th n an t nh th ng nh t, nh n g ph ng pháp cho tâm ti4nyh thì, có rất nhi u trình không ng nhau, nh tâm t nh th ng hngay2 c a d c gi i thì ch a ph i là tâm t nh c a tinh th n chân chánh, khi nào tinh th n tr ng thái th ng nh t chân chánh m i g i là nh c n b n, chúng thu c v nh c a s c gi i và vô s c gi i. T thi n là nh c n b n c a s c gi i nh; inh s c gi i n u n u t n an t nh, ti p c n v i tr ng thái vô ni m, vô t ng thì g i là nh vô sắc gi i. Tóm l i, inh c a s c gi i và vô s c gi i là ch tr ng thái c a tâm trong thi n nh, nh s c gi i b khu bi t vào trong t thi n, vô s c gi i c ng b khu bi t vào trong b n giai o n không vô biên x , th c vô biên x , vô s h u x , phi t ng phi phi t ng x , ó là bi u th cho tr ng thái an t nh t t trong th l p.

Theo các nhà i th a thì, có r t nhi u thuy t nói v các ch ng lo i nh. Theo tông Duy th c cùng Du-già hành quán c a M t tông, b n lo i tam-mu i c a Thiên thai tông, cùng toa thi n c a Thi n tông, t t c u l y thi n nh làm n n t ng c b n th c ti n trong ph ng pháp tu t p c a mình.

Riêng Thi n c a Thi n tông Trung qu c, Nh t b n, Vi t nam cùng Thi n-na (dhy na) c a n d không ng trên m t ý ch , nó không nh ng ch nh h c trong ba h c cùng Thi n Ba-la-m t trong Ba-la-m t, mà trong ý ch toàn th ba h c cùng toàn th c a l c Ba-la-m t v n i dung u th ng nh t. Vì Thi n c a Thi n tông không nh ng ch th ng nh t s v ng l ng c a tâm, mà còn khai ng trí tu n a. M c ích Thi n c a Thi n tông là ki n tánh, tâm a khai minh, đây c ng là bi u th c a Thi n truy c u ng nh p trí tu , nên Thi n không còn là Thi n-na t duy, t nh l n a.

Theo i th a Ngh a ch ng 11, các nhà Ph t h c i v i a s y b n thi n c n có nhi u thuy t khác nhau, nh tôn gi t-ma- a-la cho ra82g, d c gi i không có nh, nên b n thi n c n ch s c gi i là ch nhi p, còn tôn gi àm-sa cho r ng d c gi i có sáu Thi n nh, nên n ng vào sáu thi n nh tu t p kh i lên b n thi n c n và, Ma-ha T ng-k b c ng ch tr ng d c gi i có thi n nh nên b n thi n c n nhi p i v i d c gi i.

Y v vào Nhi p i th a lu n thích 11, Thanh t nh o lu n c a Ti u th a thì l p ra 67 lo i nh và, i th a thì l p ra 500 nh, m c dù l p ra nhi u lo i nh nh v y, nh ng chúng c b n lo i nh i th a quang nh, T p ph c c nh, Giám h nh và Th l ng nghiêm nh t ng nhi p t t c . Vì b n lo i nh này chúng thông nghi p cho t t c các nh, n ng vào ó mà tu t p m i Ba-la-m t, có th khi n cho hành gi thành th c Ph t a thanh t nh.

Y c vào Quán vô l ng th kinh, hành vãng anh Tây ph ng C c l c có hai thi n nh và tán. Thi n o T nh tông i nhà ng ch tr ng nh thi n là i v i thi n nh tâm làm m i vi c thi n, c ng là d ng ngh t p ni m; tán thi n là tán tâm làm m i vi c thi n c ng t c là b tà t thi n. Hai cách này h p l i g i là hai thi n nh và tán. Hành gi nào tu t p hai pháp môn này thì g i là nh c và tán c .

Qua nh ng trình bày trên v nh, dù chúng mang nhi u hình th c tùy thu c vào c n c hành gi , nh ng m c ích c a nh h c là khi n cho hành g a tr c h t n m b t h t m i ách y u c l i. Tùy theo c n c mà chúng ta h c và em ra áp d ng chính nó vào cu c s ng. Dù là Ti u hay là i thì c t l i c a thi n nh là làm hành gi chuyên tâm ch m chú vào m t i t ng nào ó, mà tinh th n chúng ta không b chi ph i b i b t c m t tác ng nào khác ngoài i t ng ó; t ây tâm hành gi phát sinh tr ng thái ng ng ng t nh l ng, t ó tâm tr nên thanh t nh và trong sáng; lúc này tâm trí tu hành gi t phát sinh. Th t ra, n u v m t hi n kh i c a sát-na sinh di t thì nh c ng chính là m t hình th c c a gi i ch không là gì khác h n, nh ng ây ch khác h n, nh ng ây ch khác trong ch c n ng làm thanh t nh ba nghi p. B i nh nghi ng v i vi c thanh t nh nghi p ý nhi u h n là gi i, ng l i gi i nghiêng v thân kh u nhi u h n. Vì ây chúng tùy thu c vào thu c tính c a t ng ph m trù nên có s phân chia nh v y mà thôi.

---o0o---

III . TUỆ

Sanskrit g i là prajñ , P li g i là paññ Trung Hoa d ch âm là Bát -nhã, có ngh a là suy lý là ch kh n ng suy lý phán oán m i tác d ng tinh th n i v i s v t và lý tính; là tên c a tâm s ; là m t trong b y m i l m pháp theo Câu Xá lu n, hay là m t trong m t tr m pháp theo Duy Th c; là ph n h c cu i c a ba h c. Vì Tu có kh n ng th nh t là hi n l b n tánh x a nay c a chúng sanh, th hai có kh n ng l a ch n o n tr các lo i phi n não vô minh và, cu i cùng có kh n ng th y rõ th t t ng c a ch Ph t, cho nên Tu thông cho cả ba tánh thi n, b t thi n và vô ký. N u là ác tu thì g i là ác ki n là n t trong n m ki n, n u là thi n tu thì g i là chánh ki n, chánh tu .

Theo Bát Thánh o thì tu ch cho chánh ki n và chánh t duy. Hành gi nào ph ng hành Bát Thánh o thì không bao lâu s ch ng c qu A-la-hán, t c là có kh n ng t c m i pháp vô h c. M i pháp vô h c này ngoài tám pháp vô h c Bát Thánh o thì c ng thêm Chánh gi i thoát và Chánh trí thành ra m i pháp vô h c. Hai pháp này c ng

thu c vào tu h c c a vô h c. Ngoài ra, nói theo t ng i thì tu cùng v i trí cùng chung danh, i v i t ng trí h u vi thì g i là trí, nh ng ôi v i lý không c a vô vi thì g i là tu . Theo Câu xá lu n 26 thì c ng nói tu c chia ra hai lo i h u l u tu và vô l u tu . Lo i tu th nh t cùng v i pháp phi n não t ng quan m t thi t v i nhau không th nào thoát ly c, chúng h t ng quan h nh h ng l n nhau và tùy thu c vào nhau mang tính ch t c a trí h n là tu nên chúng ta th ng nghe c Ph t b o nh ng ng i có ôi chút bi n tài trong lý lu n câu h u v i vô minh, tu vô ng i t i th gian g i là th trí bi n thông; còn lo i tu th hai c g i là Thánh tu là do nh nghe pháp mà có c nên g i là v n tu , ho c do nh t duy kh o xét mà có c thì g i là t tu , hay do tu t p theo pháp Ph t mà có c thì g i là tu tu ; ba lo i này g i chung là ba tu v n -t -tu. Ba lo i tu này n u em c ng thêm v i tu di truy n t ki p tr c sinh ra có c g i chung t tu . C n c vào B -tát Anh L c B n nghi p kinh quy n th ng nói thì, trong giai o n B -tát hành trí tu có th phân ra làm sáu lo i t c là ba tu v n -t -tu cùng v i vô t ng tu (ã ch ng ng Không-vô t tánh), chi u t ch tu (dùng tu c a trung o quán chi u th y lý trung o) và, t ch chi u tu (là t ch và chi u không ph i hai, nh tu bình ng). Tùy theo th l p mà cùng v i v i sáu v Th p tr , Th p hành, Th p h i h ng, Th p a, D ng giác, Di u giác mà ph i h p nhau trong th c hành. Ngoài ra, trong m i trí thì trí ban u t c là th t c trí thu c v tu h u l u, còn chín trí kia nh Pháp trí, Lo i trí, Kh trí, T p trí, Di t trí, o trí, Tha tâm trí, T n trí và Vô sanh trí là thu c v tu vô l u.

ng v m t tác d ng c a tu mà nói thì theo Câu Xá lu n 26 tu có nh ng tác d ng tùy thu c vào m i thu c tính c a các pháp mà có ý ngh a tác d ng khác nhau nh ki n, nh n, trí. Ki n thu c ngh a so sanh l a ch n, t c là tìm cách so sánh tác d ng úng sai c a m i s v t. Nh n, có ngh a là ch p nh n, t c là xác nh n m i s v t t t c là nh v y. Trí, có ngh a là quy t oán, t c là ch cho tác d ng quy t oán hoàn toàn d t h t tâm nghi ng . C ng theo lu n i T -bà-sa 42 thì, tu có kh n ng phân bi t t t ng các pháp, c ng có kh n ng phân bi t c ng t ng c a các pháp, nên có s sai bi t t V n thành tu , T thành tu , Tu thành tu cùng Sanh c tu .

Nh trên chúng ta ã bi t tu c ng có nhi u giai o n chúng ta phân bi t t th p lên cao t th gian ra kh i th gian, t h u l u n vô l u vì th d ng ng dành cho tu c ng theo ó mà có tên g i khác nhau. Thông th ng tu chúng ta th ng g i chung là trí tu . Trí tu này là m c ích t i h u c a Ph t giáo trong vi c th c hi n giác ng tu giác g i thoát. Không lu n là ba h c, hay m i pháp vô h c, sáu Ba-la-m t, i u t trí tu vào phân v cu i cùng. Tuy là v y, nh ng trí tu v n c phân ra làm nhi u c p nh trí tu h u l u c a cõi d c th t c, trí tu s b c a các b c m i ch ng ng , trí tu c a các b c A-la-hán Thịnh V n, trí tu c a các b c Bích chi Ph t (Duyên giác), trí tu theo t ng giai o n c a các c p v B -tát, cu i cùng trí tu cao t t là của các c Ph t. Nh v y tùy theo thu c tính c a t ng c p b c mà chúng ta hình dung c d ng ng c a trí tu nh : Skrt: Prajñ , P li: Paññ , tu , trí tuệ, Bát nhã; Skrt: Jñ na, P li: Ñ a, Trí, trí tu , Xà-na; Skrt: Vidy , P li: Vijj , minh; Skrt: Buddhi, giác; Skrt: Medha, tu ; Skrt: Bh ri, qu ng, Qu ng tu ; Skrt: Dar ana, P li: dassana, Ki n, nai-l i-xá-na; Skrt: d i, p li: Di hi, ki n; Skrt: vipa yan , P li: vipassan , quán, t -bát-xá-na; Skrt: anupa yan , P li: anupassan

tùy quán; Skrt: pariñ , P li: pariññ , bi n trí Skrt: abhijñ , P li: abhiññ , ch ng trí, th n thông; Skrt: ajñ , P li: aññ , li u trí, d trí, a-nhã; Skrt: sampraj na, P li: sampaj na, chánh trí; Skrt: m m s , P li: v ma s , quán, quán sát; Skrt: par k , P li: parikkh , quan, quan sát; Skrt: pratyavek a a, P li: paccavekkha a, quan sát; Skrt: dharma-vicaya, P li: dhamma-vicaya, tr ch pháp; Skrt: pratisa vid, P li: pa isambhid , vô ng i gi i, vô ng i bi n. Ngoài nh ng d ng ng dành cho c p b c tu ch ng trên ra, trí tu còn em ra làm thí d nh : Skrt: cak u, P li: cakkhu nhñ; Skrt: loka, quang minh và, trí tu còn c c th hóa s th nghi m qua B - (Bodhi), giác, o, tam-b - (sambodhi), chánh giác, ng giác. ó t t c nh ng th hi n qua ngôn ng bi u tr ng cho thu c tính t ng ch ng lo i riêng bi t, nh ng chúng c ng bi u tr ng cho trí tu tùy theo t ng thu c tính c a chúng; tuy nhiên d ng ng mà chúng ta th ng th y dùng r t nhi u trong kinh - lu t-lu n luôn là prajñ (pñ na) cùng jñ na (ñ a), hai t này d ch ngh a là trí tu , ó là cách d ch x a. Theo cách tân d ch c a ngài Huy n Tráng thì prajñ d ch là tu , jñ na d ch là trí. Tu trong ba h c, trong sáu ba-la-m t hay trong bát-nhã ba-la-m t u là tu c . Tu (prajñ , paññ) là trí tu mang ý ngh a r ng l n. Y c vào A -t - t-ma thì tác d ng c a tu bao g m có thi n, ác và vô ký trong t t c m i nh n th c, th m chí nó bao g m c li t tu c a phàm phu h u l u cho n tu t i cao c a vô l u. Bát-nhã, v m c nào ó trí tu c a Bát-nhã c nh n th c là trí tu t i cao, mà th t ra thì Bát -nhã ch là m t lo i trí tu ph thông, nh ng n u c ng thêm t Ba-la-m t (p ramit) vào thì m i th t s tr thành t i cao, hoàn toàn mang ý ngh a trí tu c a Bát-nhã Ba-la-m t. Trí (jñ na, ñ a) ch y u c d ng l i t hình dung trí tu khai ng . Nh ng lo i t n trí, vô sanh trí, chánh trí u là trí tu c a các b c A -la-hán, còn trí ba-la-m t là trí tu t i cao c a th p a B - tát nh Thành s tác trí, Di u quang sát trí, Bình ng tánh trí, i viên c nh trí c g i là T trí, n u c ng thêm v i Pháp gi i th tánh trí thì g i là Ng trí, t t c u thu c v trí tu giác ng c a B -tát. Ngoài ra còn có ba trí là Nh t thi t trí, o ch ng trí và Nh t thi t ch ng trí, ây là trí tu nói chung ch cho trí tu giác ng t các v Thinh v n, Duyên giác, B -tát cho n qu v Ph t.

V m t tác d ng c a trí tu thì chúng ta có th phân ra làm hai lo i: H u phân bi t trí (vsavikalpa-jñana) và vô phân bi t trí (savikalpa-jñana) . H u phân bi t trí là trí tu có ch ý nh n th c n m t i t ng nào ó; còn Vô phân bi t trí là trí tu là trí tu không có ch ý nh n th c n i t ng, mà nó cùng v i i t ng h p lai là m t th , là trí tu ch ng ng t i cao. Vô phân bi t trí là trí tu khôn g c a quán s c t c không. Lý t ng t c tiên c a ph t giáo là trong lý lu n, b ng cách nào làm sáng t qua nh n th c m i ng i bi t r ng t t c các pháp là không ngã, không có t tánh; ti p n là quán chi u o lý vô ngã không t tánh này, t c là ph i dùng thái không ch p tr c không ch c, t ó bi n ho t ng th ng nh t c a m i chúng ta th hi n trong công vi c vô ng i t t i. Không d ng l c, nên tâm t t i vô ng i, t nhiên nh pháp, ó chính là chính là s th hi n trí tu c a pháp nh t nhi n c a vô phân bi t trí. ây là trí tu t i cao còn g i là i trí Bát-nhã Ba-la-m t.

Trí tu t i cao vô phân bi t này ch có c o s cùng các v B -tát m i t c, nó c th hi n trong vi c c u giúp chúng sanh trong ba ng kh qua lòng t bi. Tuy

là vô phân biệt trí, nhưng lúc này trí vô phân biệt bao gồm có trí phân biệt lý chúng sanh làm ít nghe giác sát cút. Đây chúng ta nhận ra hai loại trí hữu phân biệt và vô phân biệt là khác nhau không c mà b o là hai c ng không c mà chúng là b t nh , b t nh t, cho nên có ch g i là h u phân bi t h u c trí.

Theo L c Ba-la-m t mà nói thì n m Ba-la-m t u: B thí, trì gi i, tinh t n, nh n nh c, thi n nh là tác đ ng c a ho t ng h u phân bi t h u c trí c ng g i là ph ng ti n (up ya) phát xu t t lòng t bi; còn trí tu (Bát-nhã= prajñ) thu c v ph m vi ho t ng c a vô phân bi t trí. Hay ph n tr c l c Ba-la-m t c g i là i bi c a h hóa chúng sanh, còn ph n sau c g i là i trí c a th ng c u Ph t ao. Đây ho t ng trí tu i trí, i bi chính là là ho t ng lý t ng B -tát hành c a Ph t giáo.

Theo Ph t pháp khái lu n ti t ba ch ng m i tám c a ngài n Thu n thì, th t ch ng c a vô l u tu có c ph i nh vào ba h u l u tu c a v n-t -tu làm ph ng ti n đ n kh i. N u không v n-t th i không th nào đ n kh i có tu tu c; t c là n u không có chúng thì không th t c vô l u tu. Theo T p A-hàm 30 kinh 843 c o s ã t ng d y v b n d l u ph n (nh p l u ph n) g m có: thân c n thi n nam t , nghe chánh pháp, bên trong t duy chân chánh, h ng n pháp và th pháp h ng. Đây theo Th y mà kh i lên ba tu nghe-t -tu thì m i có kh n ng ch ng ng chân lý c quà đ l u Tu- à-hoàn và, trong ti n trình tu t p ph i theo th l p tu n t t đ i th p lên cao, không th v t c p c. Tuy nhiên trong quá trình tu t p này c ng có th phát sinh ra nh ng t n n n u không th c hành theo th l p úng pháp, b i v y cho nên c o s m i đ y t y (catv ri pratisara ni): “Y pháp b t y nh n, y ngh a b t y ng , y li u ngh a b t y b t li u ngh a, y trí b t y th c.” Làm tiêu chu n trong vi c tu h c cho các t c a Ngài.

(1) M c ích c a thân c n thi n tri th c là nghe Ph t pháp. Nhưng th t ra tri th c không nh t nh là thi n tri th c không thôi mà còn có ác tri th c, nên k hó b mà chúng ta phán oán phân biệt c thi n và b t thi n. Vì pháp c a Ph t l u truy n tr i qua quá lâu dài theo chi u dài l ch s truy n bá, nên không thoát kh i nh ng sai l m trong nh n th c và nh ng đ thuy t xâm nh p vào, ho c do vi c truy n v n m t i ý ngh a s th t và, c ng không th b o ch ng c s truy n th có th kh t n. Thi n tri th c đây ph i kinh qua s thân c n ti p xúc lâu ngày chúng ta nh n ra c nh ng s th t quanh cu c s ng c a h c th hi n. T ó chúng ta ánh giá c nh ng u khuy t c a nh ng l i nói và th c hành n u không nh ng tiêu chu n chân, ng y c a Ph t lý mang l i qua s thân c n này. Hành gi khi tu t p nên y vào nh ng giáo pháp nào v a kh c kh lý phù h p v i nh ng l i đ y c a Ph t thì chúng ta y vào pháp ó mà tu t p, còn i v i cá nhân c a nh ng v truy n t n u phù h p kh c kh lý v i pháp Ph t thì dù ng i truy n đ y là phạm phu t c t , hay ngo i o mà h nói ra lý c a nh ng l i đ y ó kh h p v i chánh pháp thì chúng ta v n có th t n th ph ng hành. Ng c l i nh ng ai cho dù mang trong ng i nh ng hình th c u tròn, áo vuông, nhân danh là t c a b c Thánh, hay t ng t t y nh thân Nh lai; nh ng trong nh ng l i thuy t giáo không kh h p v i chánh pháp c a Ph t đ y thì chúng ta v n không theo, không y ch vào h , hu ng chi là nh ng phạm phu t c t ! Cho nên chúng ta ph i y pháp b t y nh n (dharma -

pratisara na bhavitavya na pudgala-pratisra ena). Theo kinh 05 ph m Thinh V n, T ng Nh t A-hàm, Ph t d y các T -kheo v b n i ngh a c a Kh kinh, Lu t, A-t - àm, Gi i. T -kheo nên bi t, n u có T -kheo nào t ng kinh trì pháp, ph ng hành c m gi i. V y nói r ng: ‘Tôi có th t ng kinh trì pháp, vâng gi c m gi i, h c r ng nghe nhi u.’ thì hãy cùng T -kheo kia th o lu n, chi u theo pháp mà cùng th o bàn v Kh kinh, Lu t, A-t - àm, Gi i. N u nh ng i u c hi n hi n y t ng ng v i Kh kinh, t ng ng v i Lu t và Pháp, khi y bèn th trì. N u không t ng ng v i Kh kinh, Lu t, A-t - àm, thì nên tr l i: ‘Này b n, nên bi t ây ch ng ph i là nh ng l i d y c a Nh Lai. Mà nh ng l i b n nói, ch ng ph i g c c a chánh kinh. Vì tôi th y nó không t ng ng v i Kh kinh, Lu t, A-t - àm.’ Vì không t ng ng nên ph i h i v s hành trì gi i. N u không t ng ng v i gi i h nh, nên nói v i ng i kia: ‘ ây ch ng ph i là t ng c a Nh Lai!’ là ph nhân l i nh ng l i c o s ã d y.

(2) M c ích c a hành gi theo th y là nghe nhi u chánh pháp huân t p ngh a lý sâu xa àng sau nh ng l i d y c a c Ph t, t c là chúng ta ph i gi l y ph n ngh a lý không gi a l y ph n hình th c v n t , tùy theo ngh a lý ch không tùy theo v n t . Có ngh a là t trong ngôn ng a v n t theo ó mà th h i th t ngh a c a l i v n qua ng i truy n t. Nói m t cách chính xác là ng i tu o ph i n ng vào trung o nh t ngh a mà y c , ch không n ng vào hình th c v n t bên ngoái mà y c và ch p vào chúng cho là i úng ng. N u chúng ta m t m c ch coi tr ng hình th c v n ch ng ngôn ng bóng b y c a ng âm mà xem nh ý ngh a c a nó r i ch p vào v n s h i ngh a và, tr nên sai l m cho b c ng tu t p c a mình thì không c, cho nên chúng ta h c Ph t, mu n có k t qu thì ph i y ngh a b t y ng (artha-pratisara na bhavitavya na vyañjana-pratisra ena). C ng Theo kinh 05 ph m Thinh V n, T ng Nh t A-hàm, Ph t d y các T -kheo v b n i ngh a c a Kh kinh, Lu t, A-t - àm, Gi i. T -kheo nên bi t, n u có T -kheo nào t ng kinh trì pháp, ph ng hành c m gi i. V y nói r ng: ‘Tôi có th t ng Kinh, trì pháp, ph ng hành gi i c m, h c r ng, nghe nhi u.’ Gi s T -kheo y có nói nh ng gì, c ng không nên th a nh n khi ch a d c lòng tin t ng. Nên cùng v i T -kheo kia lu n ngh a. N u t ng ng v i ngh a, thì nên b o ng i kia r ng: < ây là ngh a c nói, nh ng không ph i g c chánh kinh.> Nên ch n l y ngh a ó, ch ng nh n g c chánh kinh. S d nh v y là vì ngh a là c n nguyên hi u kinh. ây g i là g c c a i ngh a c di n th hai.

(3) Ngh a lý r t ráo luôn tùy thu c vào pháp t ng chân lý mà nói, tùy thu c vào c n tánh h u tình mà nói, t c là chúng ta c p n li u ngh a kinh cùng b t li u ngh a kinh. Trong ba t ng giáo i n có li u ngh a kinh và b t li u ngh a kinh, vì ây c o s d a vào c n c chúng sanh mà thuy t v nh n qu cùng duyên kh i. Do ó hành gi ph i bị t phân bi t và phân nh âu là th gian, âu là xu t th gian pháp? âu là kinh li u ngh a, âu là kinh b t li u ngh a? Và mu n gi i thoát kh i kh thì ph i ch n và y c vào con ng trung o mà i, ó là li u ngh a th t t ng trung o, con ng chúng ta n ng t a vào i n gi i thoát, ch không d a vào b t li u ngh a kinh mà y c . ây chính là y li u ngh a kinh b t y b t li u ngh a kinh (nit rtha-s tra-pratisara na bhavitavya na ney rtha-s tra-pratisra ena). C ng Theo kinh 05 ph m Thinh V n, T ng

Nh t A-hàm, Ph t d y các T -kheo v b n i ngh a c a Kh kinh, Lu t, A-t - àm, Gi i. N u có T -kheo nào nói r ng: ‘Tôi t ng Kinh, trì pháp, ph ng hành gi i c m, h c r ng, nghe nhi u.’ Nên nói v i T -kheo kia v Kh kinh, Lu t, A-t - àm. Nh ng T -kheo kia ch hi u v n t , ch không hi u ngh a, nên b o T -kheo kia r ng: ‘Chúng tôi không rõ nh ng l i này có ph i là nh ng l i c thuy t b i Nh Lai hay không’ Gi s khi thuy t Kh kinh, Lu t, A-t - àm ch hi u v , ch không hi u ngh a. Tuy nghe nh ng g i T -kheo kia nói, nh ng c ng ch a khen t t, c ng ch a nói là d . L i ph i em gi i h nh h i. N u cùng t ng ng, thì nên ch p nh n. S d nh v y là vì gi i h nh cùng t ng ng v i v n t , nh ng ngh a thì không th rõ. ây g i là ngh a di n gi i th ba.

(4) H ng n pháp, th pháp hu ng là n ng vào t ng phân bi t c a v ng th c mà tu t p, b t lu n là nh th nào i n a thì hành gi chúng ta c ng không th nào gi i thoát, không th nào d n phát cho chúng ta t chánh trí vô l u c. Vì ây chúng ta n ng vào trí ch không n ng vào th c trong v i c tìm c u chánh trí vô l u gi i thoát, nên ph i y c vào ly t ng, dùng trí tu vô phân bi t mà tu t p m i có th có s hi u bi t chính xác. ây chính là y trí b t y th c (jñ na-pratisara ena bhavitavya na vijñ na-pratisara ena). C ng Theo kinh 05 ph m Thinh V n, T ng Nh t A-hàm, Ph t d y các T -kheo v b n i ngh a c a Kh kinh, Lu t, A-t - àm, Gi i. N u có T -kheo nào nói r ng: ‘Các Hi n gi có nghi v n, hãy n h i ngh a, tôi s nói cho.’ N u T -kheo kia có nói g i c ng ch a ch p nh n ngay, ch a phúng t ng. Nên h ng v T -kheo kia h i v Kh kinh, Lu t, A-t - àm, Gi i. N u cùng t ng ng, thì nên h i ngh a. N u l i t ng ng cùng ngh a, thì nên khen ng i T -kheo kia r ng: ‘Lành thay, lành thay, Hi n gi , ây chính là ngh a Nh Lai ã nói, không nh m l n, t t c u cùng t ng ng v i Kh kinh, Lu t, A-t - àm, Gi i.’ S d nh v y là vì ây phù h p v i ngh a lý trí vô l u gi i thoát, ch không ph i n ng vào hình t ng khác nhau c a v ng th c ph n bi t. ó là ngh a di n gi i th t . Qua t y mà c o s ã d y l y làm tiêu chu n trong v i c tu h c cho các t c a Ngài, t t c u y c vào trí tu vô l u t i h u, th c hành trong m c tiêu gi i thoát c a mình.

Nh trên chúng tôi ã trình bày v tu nhân tu t p v n-t -tu có c trí tu t h u l u n vô l u gi i thoát, ó là ch cho nhân sanh ra trí tu t ph ng ti n theo th l p có c, c ng v i trí tu di truy n t nhi u i nhi u ki p tr c ã huân t p dù là trí tu g i i n a chúng c ng thu c v trí tu h u l u sinh t nên s có c c a chúng phát sinh t nhân qu c a mê l do tu t p mà hi n hành có c trong hi n t i hay quá kh , ch không ph i trí tu có c t ng tánh sinh ra tr thành trí tu vô l u gi i thoát. V m t tác d ng c a trí tu thì chúng ta có th phân ra làm hai lo i: H u phân bi t trí (vsavikalpa-jñana) và vô phân bi t trí (savikalpa-jñana). H u phân bi t trí là trí tu có ch ý nh n th c n m t i t ng nào ó; còn Vô phân bi t trí là trí tu không có ch ý nh n th c n i t ng, mà nó cùng v i i t ng h p l i là m t th , là trí tu ch ng ng t i cao.

Vì trí Tu có kh n ng th nh t là hi n l b n tánh x a nay c a chúng sanh, th hai có kh n ng l a ch n o n tr các lo i phi n não vô minh và, cu i cùng có kh n ng th y rõ th t t ng c a ch Ph t nh trên ã nói. ó là trí tu Bát-nhã ba-la-m t là qu ch ng

th t t ng các pháp c a ch Ph t và B -tát, là trí tu vô l u gi i thoát c a các b c th ng nh n ã ch ng ng , là trí vô phân bi t. Trí tu t i cao vô phân bi t này ch có c o s cùng các v B -tát m i t c, nó c th hi n trong vi c c u giúp chúng sanh trong ba ng kh qua lòng t bi. Tuy là vô phân bi t trí, nh ng lúc này trí vô phân bi t bao g m có c trí phân bi t l y chúng sanh làm i t ng giác sát c u t . ây chúng ta n u b o hai lo i trí h u phân bi t và vô phân bi t là khác c ng không c mà b o là hai c ng không c mà chúng là b t nh , b t nh t, cho nên có ch g i là h u phân bi t h u c trí.

trên là nh ng cách gi i thích v thu c tính c a ba h c, qua ó cho chúng ta gi a chúng có nh ng liên h m t thi t và làm nhân duyên cho nhau hoàn thành ba h c. Nh ng n u ba h c này mà hành gi ph i h p v i Gi i thoát và gi i thoát tri ki n thì s thành “Ng ph n pháp thân” Theo i Trí lu n 18, Câu Xá lu n 24 thì H c c phân ra làm ba c p :

- C p th nh t dành cho nh ng hàng có h c (H u h c: aik a), ch cho b n h ng ba qu . ây có Trí h u h c và Pháp h u h c. Trí h u h c ch cho trí tu t Kh pháp nh n cho n trí tu kim c ng tam-mu i trung o vô ng i h ng A La-hán th chín. Pháp h u h c ch cho pháp ng u n h u h c c a vô l u h u vi.

- C p th hai dành cho không h c (Vô h c: a aik a), ch cho qu A-la-hán. ây có Trí vô h c và pháp vô h c. Trí vô h c ch cho trí gi i thoát c a các b c A-la-hán th chín. Pháp vô h c, ch cho pháp ng u n vô h c c a vô l u h u vi.

- C p th ba dành cho ch ng h c ch ng không h c (Phi h c phi vô h c: naiva aik a-n aik a), ch cho hàng d sinh (phàm phu). ây có trí ch ng h c ch ng không h c và pháp ch ng h c ch ng không h c. Trí ch ng h c ch ng không h c ch chỉ trí b t t nh c a càn hu a, An-na-ban-na, t ni m x , pháp noãn, pháp nh n, pháp, pháp th nh t c a th gian thu c d c gi i. Pháp ch ng h c ch ng không h c ch cho pháp vô vi cùng ng u n c a h u l u.

Tóm l i, Ba h c này chính là ba c ng l nh th t t i n c a nh ng l i d y c o s c n c vào lu t t c c b n nhân qu mà ngài thuy t minh v ba h c: Nhân Gi i sinh nh, nhân nh phát Tu dành cho hành gi Thịnh v n th a khi tu t p theo ba h c này và, c ng t trên c s ba h c này Ngài tri n khai r ng ra ba vô h c dành cho B -tát th a nh kinh Trì a B -tát quy n 10 dùng L c ph i h p v i Ba h c thì b n tr c (B thí, Trì gi i, nh n nh c và Tinh t n Ba -la-m t) thu c v ph m trừ Gi i h c, còn Thi n Ba-la-m t th ôc v ph m trừ nh h c và, Bát-nhã Ba-la-m t thu c v ph m trừ Tu h c. Vì ba h c này là ba i u ki n ách y u quan tr ng c a o Ph t, là ch quy v c a t t c m i pháp môn, cho nên hành gi chúng ta nên n l c h c và th c hành tinh c n ba h c này tùy theo c n c c a m i chúng ta trong vi c mong c u gi i thoát t i n n an vui v nh vi n.

H T